

A stíluskommunikáció, a családegészség, a szocializáció és a képességfejlesztés értéklánca

Kultúrakutatás és stíluskommunikáció

(A kutatás problémaköréről) A kultúrakutatás és a stíluskommunikáció a társadalom felől érkező újabb modernizációs igényekből származó problematikát a töréspontok és a nyíló távlatok hálózatában vizsgálja. A modernizáció globalizációs értékvilágának gyors térnyerése közepette, számolva az előnyökkel, számos hátrányos irányba vivő jelenséggel találkozunk. A „cifra nyomorúság” elkerülése érdekében védőfaktorok kidolgozására és működtetésére van szükség. A kulturális intelligencia képessége a stíluskommunikáció által fejleszthető.

A modern kultúrakutatás terén egy sajátos értéklánca szerveződve, az ember egészségtudatos fejlesztése, gyógyítása, az életmód és az egészségi kulturális szintek tanulmányozása során az életstílusokban megnyilvánuló deviancia jelenségekre is kiterjed az érdeklődés. Család- és lelki egészség; család és devianciák: ezek a kutatási problémakörök jelen vannak. Az egészségfejlesztés, a szociális képességek fejlesztése és a viselkedés fejlesztése, az egészségtudatos életstílus kommunikációja, a stíluskommunikáció szerepének hangsúlyozása során is foglalkozunk ezekkel a témakörökkel. A kultúratudomány eszközeivel történő viselkedésvizsgálatnak kulcsszerepe van. A viselkedésre vonatkozó megállapítást olvashatunk a *Hiedelmeink. Az emberi gondolatok építőkövei* című, Tóth Balázs – Csányi Vilmos szerzőpáros által írt könyvben: „A viselkedésből is következtethetünk a tudatra. A legelterjedtebb tudatvizsgálati irányzat tulajdonképpen a pszichológiából fejlődött ki, és a látható, megfigyelhető viselkedésből igyekszik a tudat létezésére, komplexitására következtetni. Vizsgálja a szándék esetleges meglétét, amely mindig egy gondolat; a problémamegoldó képességet, az imitációs képességet; a kommunikációt és más egyéb, az emberi viselkedésben is meghatározó szerepet játszó magatartásformákat.” (Tóth B. – Csányi V., 2017)

Ezeket előre bocsátva, a mentális kórképek kialakulásának pszichogén-szociogén okait és szociálpszichológiai előtörténetét több nemzedékre visszamenőleg tárhatjuk fel. A mentálhigiénés problémák a lelkileg feldolgozatlan ellentmondások, a hiedelmek és a társadalmi-lelki interferenciák mentén keletkeznek. Stressz, anómia, depresszió, melankólia. A társadalmi-lelki egyensúly elvesztése nyomán fellépő tünetek közül a depressziós és szorongásos tünetcsoport jelenléte, az önkárosító deviáns viselkedés elterjedése gyakori. Csepeli György jegyzi meg *Ember 2.0* című könyvében, hogy a modernizáció fokozta, elmélyítette az embereknél a szorongást, a „hátorzongató idegenséget” és széles körben neuroziszt, pszichózist és kifinomult differenciáltságú lelki zavarokat idézett elő.

A stressz által kifejlődő immunbetegségek hátterében, a rákbetegség pszicho-onkológiai vetületű kialakulásában és a kardiovaszkuláris betegségek esetében a pszichés tényezők szerepe merül fel. Az egészségkárosító viselkedésmódok és a betegségek közötti kapcsolat nyilvánvaló. Az addiktológia területéről az alkoholizmust, a kábítószerfogyasztást említjük és a függőségi állapotokat okozó káros szenvedélyek közül többek között a gyógyszerfüggést és a játékszenvedélyt nevezzük meg. Mindezek a tanulást, az emlékezetet, a figyelmet, a családi életvitelt károsító tényezők.

(*Amikor a személyiség természetét átélni képes egységélménye megsérül*) A testi, lelki és társadalmi életfeltételek tudatosítása mentén bontakozik ki az egészségre történő szocializáció. Az egészség- és viselkedésfejlesztés a természet környezeti hatását átélni képes szocializációs megoldási lehetőségeket kínál. Az élhető környezeti hatásokból építkező egészség tudatos értékorientáció a falu felé, a ruralitás értékvilága felé is nyitott. A ruralitásról szóló gondolkodás területén a fogalomvilág átalakulóban van. Ez nemcsak a falu romantikus képzetén való túllépést jelenti, hanem a város és térsége urbán-rurál peremvidékének az urbanizáció felé történő átfejlődését túlértékelő nézetek kritikái felülvizsgálatát is. Az urbánus–rurális paradoxonok természetét érdemes feltárni. A tudásalapú információs társadalomban az érintkezési világ elektronikus kiterjedésével, az internetfelhasználás nyomán átalakulások történnek, a zárt információblokkok kinyílnak, növekszik a kreatív felhasználás lehetősége. A településeken élők közötti kommunikációban a hálózatszerű virtuális valóságban történő összekapcsolódás megsokszorozódik. A világháló az interperszonális interakciók életvilágává vált. Az egymáshoz közel állók éreztetik az összetartozást. A barátok, családtagok virtuálisan együtt tölthetnek időt, a világhálón leveleznek egymással, megoszthatják egymással élményeiket, képeiket és szövegeiket.

Az egyébként sok hasznos tulajdonságot hordozó közösségi oldalaknak a személyiségre ányékokot vető hatásai is vannak, hiszen ezeken a közösségi oldalakon a manipulációs kommunikáció széleskörű exhibíciós folyamata zajlik. A jelenkutatás érzekeli, hogy miféle „cifra nyomorúság” ez. A virtuális világ által rabul ejtett személyek önmutogató önreprezentációja tömegesen vetül ki a világhálóra. A valóságos személyesség elzáródása, deformálódása is elmélyül. Az önmagát, nem szerencsés módon, a világ középpontjaként értelmező és átélő személyiség torzul, miközben újraidentifikálja magát. Saját eredeti forrásától eltávolodik. Egy sajátos szóródás történik. A decentralizáció széles értelemben zajlik. A centrum és periféria korábban rögzült konvenciója átalakulóban van. A társadalmi rétegződés alapján különböző egészségkulturális és viselkedéskulturális problémaszintekkel találkozunk. A modernizáció regionális innovációs szisztémáit a nemzetközi szakirodalom is vizsgálja (Gerstlberger, W., 2004).

A kulturális és szociális életstílus előtörténetét kutatóként, az életstílusban megnyilvánuló ruralitást hordozó jellemző jegyeket szociálpszichológiai szempontból közelítjük meg. A múltba kapaszkodó magatartás megrekedést idézhet elő. Ha a jelenkor dinamizmusát kerülő konzervativizmus (maradiság) a folyamatos állagőrzésre rendezkedik be, akkor ez egyrészt megóvó, védő jellegű, másrészt az újjal szemben ellenálló. Visszahúzó szerepe is van. Ebből a belső ellentmondásból bontakozik ki a rögzült társadalmi vágyképek visszajáró kísértése a mai gondolkodásban, a világ hétköznapi megértésében és gyakorlatában. Megfontolandó kérdés: a felvilágosodás még mindig tart és egyáltalán befejeződhet ez a folyamat? Immanuel Kant: *Válasz a kérdésre: mi a felvilágosodás?* című írása 1784-ben jelent meg. A mű harmadik bekezdésében olvasható mondatok időszerűségükből szinte alig veszítettek: „Az egyes embernek nagyon nehéz tehát a szinte természetével vált kiskorúságból kivergődnie. Valósággal megszerette, s egyelőre valóban képtelen arra, hogy a saját fejével gondolkodjék, mivel soha nem is engedték, hogy megpróbálja.” (Kant, I., 1974)

(*A pszicho-szociális kölcsönhatás körében vizsgálódunk*) A mai jelenben élők előtti generációk agrárszociológiai-szociálpszichológiai előtörténetére és az ebből fakadó viselkedés-lélektani és mentalitástörténeti kényszerpályák kialakulására is figyelemmel vagyunk. Már több generációval ezelőtt sajátos, felemás helyzet alakult ki. Ez a felemás helyzet a modernizációval való együttélésben az egyik oldalon korlátozó, a másik

oldalán dinamizáló hatások összetételéből ered. A városok és térségük kapcsolatára jellemző jelenségek összehasonlító kutatása mellett külön figyelmet kap a falu mentális állapota. Az elszegényedés szociális kezelése mellett kiemelten fontos a jelenben élő emberi alkotó dinamizmusok feltárása és megerősítése a rurális térségekben. A mindennapi tudásnak és tapasztalatnak a rurális térségek életében az évszázadok során kialakult együttese alapértéknek számít. A falun kialakult életvitel a természeti környezettel szorosabb kapcsolatot őriz.

A család közösségi-érzelmi funkciójában a nemzedékről nemzedékre egy közösségen belül hagyományozódó értékek és tapasztalatok sokszínűsége és ezek folyamatosságot biztosító életvilága nyilvánul meg. A családnak ez a pszicho-szociális funkciója szerepet visz a társas kultúrában, a hagyományápolásban, a családok egészségmegőrzésében, a családi gazdaságban, a rokoni, ismerősi-baráti kapcsolatokban. A családok reprodukciós és szocializációs funkciója, valamint gondozó-ellátó funkciója a gazdasági termelő-fogyasztó és szellemi-kulturális funkcióval együtt, erős jövőt alakító és értékmentartó lehetőséget jelent. A rurális életmódkultúra átadására, közvetítésére ilyen értelemben, tehát az életmód-korszerűsítés egészségtudatos pozitív alapjainak bevonásával a továbbiakban nagy szükség van. A passzív befogadásról, a reproduktív magatartásról átkerül a hangsúly a modernizációs egészségtudatos kultúra elsajátítására és aktív használatára. A pozitív feltételek folyamatos kialakítása során az ellentmondásokból adódó kölcsönös kompromisszumok mentén alakul ki a párbeszéd a régi és az új között.

Az ellentmondások a belső lelki dialógus alapján is feloldhatók. Az emberi élet minden szegmensének van mentálhigiénés vonatkozása. A rurális térségekben, falun kifejlődött saját értékeket megbecsülni tudó magatartás, a meglévőben az értéket felfedező, megtartó magatartás tudatosítása fontos. A lakosság egy részénél a hagyomány terhe, a régítől való eltérést kísérő nehézkesség terhe, a megszokott normativitás terhe adott esetben elég nagy lehet. Ehhez járul még egy, az új valóság megismerését kísérő sajátosság, az előítéletes magatartás. Védekezésről, a régi értelemvesztését megvédő magatartásról lenne ilyenkor szó? A régre való hivatkozás ellehetlenülésével párhuzamosan szorongásos körképek alakulnak ki, hiszen az új tájékozódás elmaradása mindezt előidézi.

A múlt respektusát a hétköznapi életben a technikai civilizáció fokozatosan aláásta. A folyamatos jelennek egyre inkább kitüntetett szerepe van. A régi típusú tekintélyelvűséget felváltja egy újabb. A technikai civilizáció, a tömegkommunikációs eszközök által, a televízió, a digitális világon, a világhálón és a nyomtatott sajtón keresztül kitermelt módon új típusú tekintélyelvűség alakul ki, amely átmenetileg átalakítja a falu és a rurális világok hagyományos értékrendjét is. A társadalmi kinyilvánítás gesztusának túlzott szerepét azonban felválthatja a belső szemléleten alapuló magatartás. Ezt fejleszteni tudja a ruralitás, a falu természeti környezetbe való beágyazottsága. Ennek közvetett hatása újból nyomot hagy az élet minőségén, emelve azt. A környezet kultúrája, belső értékeinek újbóli felfedezése és rehabilitálása hatni fog a vidéken élők életszemléletére.

(Környezetkultúra, életstílus, egészségkommunikáció, viselkedésfejlesztés) A rurális környezetkultúrában résztvevők életmódjának nagy értéktartalékai nem a deklarált ismeret, hanem a szótlan tapasztalati tudás területén vannak. A szótlanosság bölcsessége (tacit knowledge) az életszemléletben és a hétköznapi cselekvésekben érlelődik meg, válik egyedi tapasztalattá. Az élhető élet lehetőségéhez való hozzáférést, ha keressük, akkor az egyik kulcsot az ember és környezete kapcsolatában találhatjuk meg. A nem logocentrikus episztémének az életmód szerkezetében széles ágúan kiterjedt jelenléte a rurális világban tapasztalható (Béaux, G. – Schlumbohm, J., 2005). Korábban, az érzésvilágot és gondolkodásmódot

reprezentáló népművészet ebben a nem logocentrikus alapú kultúrában alakult ki. A szöveg és szó nélkül befelé növekvő élet érzékenysége fejlődött ki. A modernitás előtti viselkedési kultúra képzet- és érzéskincse sajátos módon alakul át, formálódik át. Szinte már a mai kor negativitásának túlélését tartalmazó elemek folyamatos jelenlétét is megláthatjuk ebben a folyamatban. A rurális társadalomban az emberi gondolkodás, a mentális élet másik oldala, a beleérző, empátiás tudás- és érzéskincs, a család-alapú érzelmvilág oly módon fejlődött ki, hogy e területen szinte még mindig elegendő tartalékot tud képezni. A mobilitás során ezek az értékek átkerülnek, integrálódnak egy másik, adott esetben városi környezetbe és ott folytatják további életüket.

(Az életmódszervező értékeket közvetítő stíluskommunikáció képességfejlesztő szerepe növekszik) A társadalomtudomány ez utóbbi folyamatokra még kevés figyelmet fordított. Ezért az egészségkommunikáció és az életmódszervező stílusértékeket közvetítő stíluskommunikáció oktatási területei előtt nagy jövő áll, a közoktatásban és a felsőoktatásban egyaránt.

A színek, a formák, az arányok, az illatok, a fények, a tágasság térélménye, az ízek, a szokások falun mások. Az emberek sok vonásban különböznek a városiaktól. Falun még az idő múlása is más életmódkeretek között zajlik, ezért lassúbbnak tűnik? Az eredeti, fontos kapcsolat ember és természet között falun még elevenen élhet. A közvetlen természeti környezettől való elidegenedés egyre nagyobb foltokban jelentkezik a városokban, de a mai faluban is megjelent ez. A falu világának a város felé, a város arculatának a falu felé fordulásából származó folyamatokra érdemes odafigyelni. Eddig inkább csak a falunak a város felé irányuló értékkövetésével és ennek jelenségeivel foglalkoztak a társadalomkutatók. Időszzerű lesz a rurális térségek, a falusi értékek városi megélésének lehetőségét feltáró szempontok alkalmazása e területen. A viszonyosság értelmében.

A rurális térségekben kialakult archaikus kommunikációtípusokra vonatkozóan meggyezzük, a nem logocentrikus episztémén belül a belátó megértést nem a kijelentések, nem a szavak képviselik, hanem a cselekvések és az ezeket kísérő kevés szó, maga az életmód. A rurális térségekben létrejött életközösség szervessége, célrendszerének koherenciája adja az élet egyik fenntartható, belátható perspektíváját, jövőjét. Ebben található meg helyét a magát kiegyensúlyozni óhajtó, harmóniára vágyó ember? A város és vidéke viszonylatának elemzése során ezeknek a kérdéseknek és szempontoknak a következőkben érdemes nagyobb szerepet biztosítani. A szociálpszichológiai előtörténet tanúsága szerint, a hagyománykövető, primer módon az indulati, az érzelmi alapon történő világerzékelés jellemezte a rurális térségek, a falu mentalitását. Egy hosszú korszakon át így volt ez. (Juhász P., 1974)

A jelenben változásfolyamatok hullámai torlódnak és jutnak érvényre. A hagyománytörések keresztútjait járó rurális környezetű ember világban történő eligazodását, tájékozódását a várossal való kapcsolattartás segíti. A rurális térségek értékszerkezeti átalakulása a 19. század utolsó harmada óta egészen máig több hullámban megerősödve történik. A családban, szeretetben, faluközösségben, rokonságban átörökített és megőrzött értékek a változások folyamatában csiszolódnak, ugyanakkor ezeknek az értékeknek az egyik hányada felőrölődve veszít eredeti jellegéből és maradványaiban átalakul. Félig falu, félig város. Ilyen hibridizáció zajlik a jelenben.

(Egy előtörténeti tünetcsoport szociálpszichológiai modellje. Az egészségfejlesztés, a viselkedésfejlesztés és az életstílus-oktatás mai szükségessége) A rurális térségek mentalitásvilágában zajló eddigi folyamatokból mennyire lehet a jövőre következtetni? Ez egy külön kérdés. Emeljünk ki egy jellemző korábbi tünetcsoportot!

A tünetcsoport szociálpszichológiai modelljének megalkotásakor a sűrítés módszerét alkalmazzuk. A rurális térségek mentálhigiénés állapotát ha szemügyre vesszük, akkor az egyes kórképek szintjén még mindig megjelenik a modernizációval lépést tartani nem tudó szorongás, a pánikbetegség, az alkalmatlansági érzés és ezek következményeként a személyiség benső dinamikájának elvesztése. Még a daganatos betegségek mennyiségi trendjei is összefüggésbe hozhatók a jövőtlenség átélésének társadalmi és személyes tényeivel. A régi kapaszkodók felszámolódnak. Újabb kapaszkodók keresésére szánja rá magát az egyén? Szalmaszál effektusok lépnek föl a krízishelyzetekben. A kényszervál-lalkozások a gazdaság területén ugyanezt a párhuzamos folyamatot mutatják. A változást folyamatok elleni benső indulat átalakulása spontán védekezési mechanizmusokat indít el. Ennek során a hétköznapokban a józan tisztánlátás és a korábban bevált szokásos észjárás elvesztése mentén, a megkerülő pótcselekvések sorozata lép föl. A halogatás, az önbecsapás, az önsorsrontás kísérőjelensége mindezeknek. A torzuló énkép, az éntonológiai sérülése, a személyes életút feldolgozásának sérelmi-indulati megközelítése szintén ide tartozik. A fékezőerők önkéntelen beindulása emberi dolog. Meglepő találkozósi pontok alakulnak ki a modernizációellenes szolidaritásban. A kockázatvállaló dinamizmus kerülése, a kihívásokra való válaszadás elodázása távlatvesztéssel jár.

A mobilitás során a városba kerülő, ott tanuló, ott dolgozó ember, a falusi család védett légköréből kikerülve nehézségeket hordozó változást folyamatokat él át. Ez megjelenik a szemléletalakulásban. Az értékrendszer interferenciális jelenségeket mutat, belső feszültségpontok alakulnak ki. A vegetatív tünetképződés pszichofiziológiai szintjén is nyomon követhető mindez. Az addig megszokott életmódkeretek lazulásával, a fölgyorsuló változások sodrában a mentális sérülések kitettségekben élnek az emberek. A külső elvárások fokozzák a belső feszültséget. Frusztráció, értéklabilitás, szociális visszahúzóadás alakul ki. Az átalakulás mentén neurózis, lelki egyensúlyvesztés, téves jelentőség-tulajdonítás, a zárt gondolkodási típusból következő szorongás és félelem, depresszió, pesszimizmusra való hajlam, negatív önértékelés és pánikbetegség alakul ki. A kiszolgáltatottság érzése fokozódik. Mindezeket nem mindenki tudja földolgozni és fölismerni. Elszenvedő és nem aktívan életalakító almagatartások, passzív emberi sorsok ismétlődnek meg. Ez éppen abban a rurális környezetben történik, ahol korábban, a történelem évszázadaiban át a falusi mezőgazdasági munkásnak a kiszolgáltatottság volt a sorsa. Ilyen és ehhez hasonló helyzetben nagyon is érthető a zárt típusú magatartás, az indulati viselkedés, a logocentrikus, racionalizált elemek viszonylagos hiánya, az életvezetés értékeinek nehéz „megszülése”.

Az irányjelölő vízió fontosságát a rurális térségek fenntartható gazdasági fejlesztésével foglalkozó kutatók is elismerik (Luda Sz., 2011). Az elégedetlenség, az örömtelenség, az érzelemkifejezés visszafogásának attitűdje pedig egy belső bizonytalanságot, kifáradt érzelmvilágot sejtet. Ehhez társul a közömbösség és a jövő beláthatóságának problematikája mellet a kilátástalanság érzete.

Neveléstudományi-pszichológiai szempontból, a szociális képességek fejlesztése, a viselkedés fejlesztése területén sok az aktuális feladat. A stíluskommunikáció értékközvetítő szerepe növekszik. Az életstílus kimunkálása összetett feladat, számos gyakorlati feltétel szükséges hozzá.

A személyes tapasztalati folytonosságot biztosító világ, ha diszharmonikussá válik, akkor a külvilágban szerzett sérelmek „felülfertőzik” a személyes világot, a magánéletet. Egy negatív élménykörben rögzült mentális kelepce alakul ki. Az ember a „fészkéből kizuhant madár fájdalmát hordozza szívében”, érzéseiben pedig a meg nem értettség és az önbizalomhiányt. Észleli, elszalad mellette a világ. Beleszorul a viszonyaiba,

kitörni nem tud, elveszíti azt az életrevalóságot is, ami még korábban megvolt. Ha saját maga nem veszi kezébe a sorsát, akkor senki más nem fog segíteni rajta. Helyettünk nem gondolkodik senki. Az egészselvség hétköznapi tudata sérül meg. A saját világán belül kis dolgokból képtelen újraépíteni, szervessé tenni, új energiával, életbizalommal ellátni önmagát. Ezért kifelé orientált, elvárásokkal élő, külső irányítású személyisége saját korlátait nem ismeri föl. Elszenvedi magát. Az önvád állapotából a hiperaktivitás felé, a passzivitásból a mozgalmasság felé leng ki időnként. Csoport-hovatartozását keresi, de ugyanakkor ezt folytonosan föl is függeszti. Énképe tisztázatlan elemekkel dúsul. Hullámozó érzés- és hangulatvilágának kiszolgáltatottja lesz. A modalitását, a külső világhoz való viszonyának „alaphangját”, harmóniát adó benső nyugalmát nem találja meg. A fiatalabb generációnál is az önkárosító deviáns viselkedés, az alkoholizmus, a drogfogyasztás gyakori. Önbecsapások sorozatával önsorsrontó módon kerül meg önmaga alapvető szükségletét. Önreflexiója ingadozik. Hibáztatja magát, majd menekül a problémák elől. Sokszor ismét, sokszor ugyanazt a „gumicsontot” rágja. Dinamizmusa, ha ébred, ismét becsapni készül önmagát. Zárul a kör: a pótcselekvések és a téveszmék eluralkodását saját magán már nem érzékeli. Egyesek „...a kinek van igaza...(!), akkor is csak nekem van igazam!” típusú igazságosztásra való hajlam szerint élnek meg a világukat. A családon belüli erőszak előfordulási lehetőségét is növeli ez a magatartás, hiszen az odamondogatás gerjedelme szabadon fut és sokakat elragad. Túllépni az indulati és érzelmi indíttatású megközelítésen és cselekvésen. Ez hozhatna megoldást, de ez bizonyul adott esetben a legnehezebbnek.

Az életmódban bomlási folyamatok lépnek föl és ezzel párhuzamosan újabb életmód-elemek belépése történik. Bizalomhiány, hangulatzavar, örömtelenség-érzés, lehangoltság állapot, alvászavar, fizikai és pszichés fáradékonyság, keringési zavar, a munkaképességet alacsony szintre csökkentő események lépnek fel. Megtörik az ember és környezetének korábban megszokott és begyakorolt harmonikus állapota. A neurozisz válik jellemzővé (Juhász P., 1974). A közvetlen tapasztalati világból hiányzó urbanizációs értékvilágra való utalások terében pedig vajon mi található? Sokszor a saját tapasztalat túlzott kiterjesztése a saját világon túlra is, az előítélet-alkotás gyors bekövetkezésével. A falu kisközösségi társadalmán belül a másik személy megítélésére való hajlam amúgy általában erős. Az élet konfliktusainak megélését morális síkra vetítő világértelmezés pedig eléggé szokásos. Az egyéni gondolkodási és cselekvési függetlenség elvesztése a vonatkoztatási csoport, a csoportfüggés és a többségi vélekedések átlagosító mezőnyében való alárendelődés pedig szintén gyakori jelenség. A térségi elzáródás, a saját életvilágon túlról kiinduló folyamatoktól való térbeli távollét túlértékelése is jellemzi a rurális társadalmat. Agrárszociológiai következtetések igazolják, hogy a paraszti, földművelői életmódmodell folyamatos átalakulása, a mezőgazdasági termelés változása és a vállalkozói szemléletű gazdálkodás következményei új mentálhigiénés problémavilágot teremtettek (Ludescher E., 2010). Sokszor hiányzik annak a tudomásulvétel, hogy amit egyszer valaki birtokba vett, az nem tart örökké. Egy életúton belül kétszer-háromszor, sőt még ennél többször is szakmát, foglalkozást lehet és kell változtatni. A szükség-szerűségek felülírják a vágyott harmóniák tartósságát. Folyamatos újratervezésre van szükség (Peisser-Puli E., 2009). A folyamatos, a teljes élethosszon át tartó tanulás fontos. A folyamatos küzdéshez, az „akadályversenyhez”, a statikus kép átalakulásának elfogadásához van-e elegendő lelki erő? (Kopp M. – Skrabski Á., 1992).

A lelassult reagálásokat konzerváló hagyományos felnőtté válás bevett konvencionális kritériumait a felgyorsult világ felülírja. Az egyetlen, valamikor birtokba vett igazság eluralkodása bénítja a felnőttkori megújulást. A saját világon belül, a saját érték és a saját

érdek fölismerése elvezethet a lelki békéhez. A vallási hagyomány alapértékei értékszerkezeti háttérrel képeznek a rurális társadalmakban. Még akkor is, ha az életben irányulást adó korábbi vallási normák feloldódását, eltűnését is tapasztaljuk.

A lelki egészségnek milyen védőfaktorai vannak? Az egészségügyi ellátás mennyiben érzékeny a rurális térségekben élő emberek mentális állapotára? A szociális-mentálhigiéniés védőháló létezik-e? Van-e a falunak régebbiről körvonalazódott önképe és ez milyen viszonyban van a mai identitásával. Milyen a rurális térségek jövőképe? A falu újulva fejlődik vagy reprodukál a megszokások szintjén? Milyen újabb neurózis típusokkal találkozunk? A politikai és gazdasági rendszerváltás idejétől számítható újabb időszakban újabb neurózisok keletkezése tapasztalható. A rurális térségek fenntartható fejlődésének vizsgálata külön kutatás tárgyát képezi (Szörényiné Kukorelli I., 2005). A mentális problémákon való túllépés képességének kifejlesztése az életmódszervező értékek ösztönös-tudatos jobbító szándékú megválasztásával történhet.

A szórakoztató tömegkultúra romboló, beállító hatásáról és érvényességének korlátairól való valódi tudomás hiányában, például, a fiatalok is veszélyeztetve vannak. A jelenben érvényesülő kultúrafogyasztói magatartás élményközpontúvá válásáról Kucsera Tamás Gergely *Túl művészetben, túl emberen* című tanulmányában a személyiségre vonatkozóan ad láttelelet: „Az istenképmásságból induló személy(iség) fogalom individualista túlhajszolásának gyakorlati szárazmaradék a jelenbeli szenzáció- vagy élményközpontú kultúra, illetve kultúrafogyasztás, valamint az – ezt igényként megfogalmazó – egyén, aki magát személyiségként csak akkor éli meg, ha saját(os) élményben van része, azt egyedül, vagy legfeljebb kiscsoportos élményként bírhatja, sőt –lehetőség szerint – az »alkotásban is részt kíván venni.« A tömegtársadalom tagjai így tömegesen »piacra dobott«, »egyéni« élményeket várnak el a kultúriparágtól (oktatás-nevelés, tudomány, művészet, sport).” (Kucsera T. G., 2019)

A generációk között a másik világra érzéketlen magatartás, a kölcsönös figyelem kizárásával növeli a szakadékot. A kivezető utat a dialógus, a belátás, a megértés kifejlesztése jelenti. A civil szervezetek, az iskola közösségi rendezvényei, a művelődési élet, az egyesületi élet jó útra vihetik még a nemzedékek közötti különbségek csökkentését célul kitűző kommunikációt.

A változó körülményekhez való alkalmazkodás képességének kifejlesztése erőfeszítéseket igényel. Sok kudarc éri a személyiséget. A kudarcok nyomán tünetegyüttesek alakulnak ki. A kihívásokra adott kóros, védekező válaszreakciók között megfigyelhető a világ egy szótlan részének árnyékba borítása a túlzott, saját személyiségbe zárt obszerváció személyes dominanciája által. A felszabadult önfeledtség hiánya, a játékoság hiánya, a mosoly, a gesztus hiánya, a metakommunikatív érzékek fejletlensége, az élethelyzetre vonatkozó szocializáció felemássa jelzi ezt a bezáródó világot. A kérdések nélküli, a konvenciók által irányított világra való konformista, fogyasztói ráhangolódás, a valódi individualitás, az alkotó gondolkodás sajátosságainak fel nem ismerése, az eddigi megszokástól való eltérés furcsának tartása pedig még tartósabbá teszi a már meglévő tüneteket. Ezért van szükség az adott élethelyzetben működőképesség, személyiségfejlesztő stíluskommunikáció oktatására.

A metakommunikáció szintjén, a szemkontaktus és a végtagok kommunikációjának erőtlensége, az intimitás, a tapintat, a bensőségesség lelki légkörének fontosságáról való nem-tudás vagy ennek elhanyagolása szintén jellemzőek. A családi együttlét lehetőségét a számítógéphasználat-függőség veszélyezteti. A televíziózás lefokozza a családi beszélgetések bensőségességét, zajt, erőszakot visz még a hálósobák intim lakóterébe is és így már több mint fél évszázad óta veszélyezteti a család valódi értékeit. A nemzedékek között szakadék keletkezett, a családon belüli beszélgetések kerülése már ennek

az egyik következménye. A vegetatív létezés gyakorlata sokszor felülírja a metafizikait. A viszonylagos érzéketlenségről való nem-tudás viszonyai között alakul ki a párbeszédre való képtelenség. A személyiségek egymás mellett élő monadikus elzáródása, a másik iránti nyitottság elfedése és ennek a nyitottsági lehetőségnek a megelőző megsemmisítése valami jól hangzó indoklással, gyakori jelenségnek számít. Félvak, felemás reflexió érvényesül az embert és környezetét egyre tompábban érzékelő, sietős mai világban. Pedig a világ, a természet akkor „szólal” meg számunkra, ha arra a kérdésre válaszolunk és figyelünk, amit a természet, a másik ember tesz föl számunkra. Ezt a kérdést lehetne jól meghallani. Nem pedig elnyomni, az „én úgyis tudom” önhitt megnyilvánulásával. A gyakorlat nem a differenciált valóságon való erőszaktételt jelenti, hanem a felismerésen, helyzetérzékelésen alapuló dialogikus, racionális cselekvést. Gyakran előfordul, hogy az autoriter hajlamúak intellektuálisan élményszegény környezete próbálja a trendjeit ráerőltetni az érzékenyebbre.

A mentálhigiéniai tünetcsoport szociálpszichológiai modelljében sűrítetten jelen lévő körképi összetevők alapján az egészségfejlesztő mentálhigiéné és a stíluskommunikatori életstílus-oktatás és a képesség- és viselkedésfejlesztés egymást kiegészítő szükségességét hangsúlyozzuk.

(A természetközeli élet értékeit közvetítő stíluskommunikáció) Az életstílus kommunikációja milyen csatornákon keresztül valósul meg? Mi adhat egyensúlyt, elegendő lelki jóérzést ebben a világban? Mindnyájan ezt keressük a magunk módján. Ha valami túl közel van, akkor nem könnyű meglátni benne a lényegét. Kérdezem: tudunk-e olvasni az emberi természet könyvében? (Bogoly J. Á., 2013). Tudunk-e jól bánni a saját természeti és testi-lelki adottságainkkal, lehetőségeinkkel? A városi étellel összehasonlítva miben áll a rurális térségek különlegessége? Melyek a védőtényezők?

Az értékek átalakuló rendszerében a bizonytalanságot adó fájdalmas hiányérzet helyére a természet közvetlen jelenléte, a szabad levegőn mozgás, a napfény, a növények, állatok, a kert, a virágok, a mező, a föld, a madarak, a fák, az évszakok megélt, értelmezett vonulása léphet. Ebben a folyamatban újra értelmezhetővé válik az ember és környezetének jótekonny viszonya is. Az otthonteremtés, a család, a bizalom légköre az, amiben a nehézségekkel való szembenézés sikeres lehet. Van egy régi családmodell, de ez már ritka. A több nemzedék együttélése a családi, kertés házban, egy nagy lehetőség. Az unoka a nagyszülők közelében él, kettős eleven kapcsolat van szülő és gyermeke között. Öröm, boldogság, szeretet veszi körül így a világba illeszkedő embert. Örülhetünk annak a természetbe, tájba ágyazott életmód lehetőségének, ami a rurális térségekben már régóta megvan, ami továbbra is az élet kereteit biztosítja.

A rurális térségek, a falu hátrányos helyzetéből fakadó hiányokat már sokszor számba vették. A városnál kisebb település, a falu közösségének derűs, nyugodt életét biztosító értékek megőrzésében és alkotó továbbfejlesztésében rejlik a jövő boldogsága? Az információs társadalomban a tér kibővült. A zárt viszonyokat megbontó folyamatoktól való félelem oldódik. Az elfeledett, elvesztett eredet iránti tudásvágy növekszik. Egyre világosabbá válik, hogy a mentális életben a lét nem végrehajtásforma, hanem ennél sokkal tágabb valami. A rurális térségben, az ehhez szervesült életvilág közvetlen természeti környezetében az értékek fölismerése mentén a testi-lelki identitás újból megszilárdulhat. A stresszt kerülő életmód és az életcélok folyamatban tartása, az élni érdemes élet megvalósítása a középkorúak és az időskorúak számára egyaránt fontos.

Az elvesztett édenkert című tanulmányában Fülöp Tamás a teljes bolygónkra, Földünkre vonatkozóan fogalmazza meg következtetését: „Ember és természet, egyén, közösség és

a bennünket körülvevő világ kapcsolatrendszere időben változó képet mutat, ami azt is jelenti, hogy a kialakult helyzet elszántan, következetesen, szisztematikusan megváltoztatható, vagyis nem kell elfogadni azt, hogy pusztulásra ítéltük a bolygónkat. Lehet viszsztatérni, közelebb húzódni a természetes életmódokhoz, lehet tudatosabban viselkedni a természettel és az élővilággal szemben, lehet a természet adományait sokkal jobban hasznosítani, az erőforrásokat kevésbé pazarolni, az ökológiai lábnyomunkat kisebbre vonni, a gépjárműveinket kevesebbet használni, az energiafogyasztásunkat és a környezetszennyezést csökkenteni. Lehet zöldebben élni, lehet önfenntartásra képes módokon gazdálkodni, lehet élelmiszer-termelésünket újragondolni, fogyasztási szokásainkban mértékletességet tanúsítani, természeti erőforrásainkkal takarékoskodni, erdőket telepíteni, ökokerteket kialakítani, megújuló energiaforrásokat hasznosítani. Elődeink »lassú tudását« segítésül hívva megváltoztathatjuk a természettel kapcsolatos gondolkodásunkat, átalakíthatjuk a tájhoz, a környezethez, az élővilághoz fűződő viszonyunkat, képesebbé válhatunk hosszabb távon gondolkodni, és tetteink következményeit megismerni.” (Fülöp T., 2020).

(Az egészségmegőrző életstílust közvetítő, viselkedésfejlesztő stíluskommunikátor üzenete) Minden életkori szakaszunkban, gyermekkorban, felnőttkorban, érett időskorban, arra a kérdésre jó figyelni, amit a természet úgymond kérdez tőlünk. Élő párbeszédben lenni önmagunkkal, a belső hangunkkal. Ez jó érzés. Ne a saját kérdést erőltessük rá a természetre, a másik emberre és önmagunkra, hanem tanuljunk meg újra türelemmel együtt olvasni a bennünk lévő emberi természet és a bennünket körülvevő természeti környezet élő könyvében. A természetben felfedezhető szépségre és a bennünket megtartó lelki erőre érdemes nyitottnak lennünk. Kidolgozható és oktatható az egészségmegőrző és egészségfejlesztő életstílus stíluskommunikátori programja Az információs-kommunikációs távlat lehetőségeit alkalmaznunk kell. Stílus, egészség, életminőség. Egészségpedagógia, szociális képességfejlesztés, viselkedésfejlesztés, stíluskommunikáció, kultúrákutató. Ezek összetartoznak. Milyen kulturális feltételrendszerei vannak az egészségtudatos életstílusnak? Milyen mentalitástörténeti előzményeket tárhatunk fel, ha az egészségkommunikáció, a stíluskommunikáció és a viselkedésfejlesztés világát tanulmányozzuk? Milyen párbeszéd bontakozik ki az egészségkommunikáció, a stíluskommunikáció és a viselkedésfejlesztés között? A tanulásra és az oktatásra milyen hatással van az információs-kommunikációs paradigmaváltás? (Molnár Gy., 2011). Az információs-kommunikációs távlatban a test és a lélek egészsége és a szellemiséget közvetítő stílus hogyan harmonizálható? A lélekkönyvitő stressz oldás miként valósítható meg? A kulturális magatartási-viselkedési értékeinket hogyan nyilvánítja meg a stílus- és egészségkommunikáció? Kutatásaink során ezekre a kérdésekre a válaszok interdiszciplináris értelemben születnek meg. A neveléstudományi kutatások az innovatív módszerek, az újabb stíluskommunikációs eljárások és viselkedést és képességet fejlesztő pedagógiai eszközrendszerek irányában nyitottak (Bogoly J. Á., 2015). Az oktatásban digitális revolúció zajlik. Újabb perspektívák nyílnak. A multimédiával kiegészített tanulás és oktatás körében a mobilkészítők tanulási folyamatba integrálásával, a tanulási analitika és az online diagnosztikus értékelés alkalmazásával az oktatás eredményessége növelhető. A digitális revolúció a stílus- és egészségkommunikáció számára is távlatot nyitott (Bogoly J. Á., 2015; Molnár Gy. et al., 2020; Csepeli Gy., 2020).

Ha a stíluskommunikáció, a családégeszség, a szocializáció és a képességfejlesztés egymást kiegészítő és egymást kölcsönösen erősítő kompetenciái a jövőt megalapozó módon rendeződnek értékláncba, akkor bizonyosságot nyerhetünk afelől, hogy az alkalmazott társadalomtudományak fegyelmre méltó hatékonysága van.

HIVATKOZÁSOK ÉS SZAKIRODALOM

Béaux, G. – Schlumbohm, J. (2005): *A rurális társadalmak problémája a német és francia történetírásban*. Korall, 19–20, 76–98.; Bogoly J. Á. (2013): „vedd példának a piciny fűszálat” *Kultúratudomány, ökokritika, irodalom*. Szeged /folyóirat/ 11, 24–28.; Bogoly J. Á. (2015): *Irodalom- és kultúratudomány, média- és stíluskommunikáció. Hibridizációs jelenségek és alkalmazások*. Magyar Tudomány, 2. 210–218.; Csepeli Gy. (2020): *Ember 2.0 A mesterséges intelligencia gazdasági és társadalmi hatása*. Kossuth Kiadó, Budapest; Fülöp T. (2020): *Az elveszett édenkert*. Forrás, 2020. 7–8. 11.; Gritz A. (2007): *Az egészségfejlesztés kompetenciái a XXI. században*. Egészségfejlesztés, 3. 3–9.; Gerstlberger, W. (2004): *Regional innovation systems and sustainability-selected examples of international discussion*. Technovation, 24, 749–758.; Juhász, P. (1974): *A neurózis morbiditásának emelkedése egy magyar falu közösségében*. In: *A deviáns viselkedés szociológiai*. Szerk. Andorka R., Buda B., Cseh-Szombathy L. Gondolat Kiadó, Budapest; Kant, I.: *Válasz a kérdésre: mi a felvilágosodás?* Ford. Vidrányi K. In: *A vallás a pusztá ész határain belül és más írások*. Gondolat Kiadó, 1974. 80–89.; Kopp M. – Skrabski Á. (1992): *Magyar lelkiállapot*. Végeken Alapítvány, Budapest; Kucsera T. G. (2019): *Túl művészetben, túl emberen. Válogatott művészetelméleti írások*. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 158.; Luda Sz. (2011): *Az „iránymutató vízió” szerepe a rurális térségek fenntartható fejlesztésében*. In: *Fenntartható fogyasztás? A fenntartható fogyasztás gazdasági kérdései*. Corvinus Egyetem, Budapest, 177–188.; Ludescher E. (2010): *A vállalkozások és a közösségek szerepe a rurális térségek megújulásában*. IDRResearch Kft./Publikon Kiadó, Pécs; Molnár Gy. (2011): *Az információs-kommunikációs technológiák hatása a tanulásra és az oktatásra*. Magyar Tudomány, 9. 1038–1047.; Molnár Gy. – Turcsányi-Szabó M. – Kárpáti A. (2020): *Digitális forradalom az oktatásban. Perspektívák és dilemmák*. Magyar Tudomány, 1. 56–67.; Nádudvari G. (2014): *Éleltilus és egészség a németországi családokban. A családegészség-kommunikáció egy sajátos példája a stíluskommunikáció tükrében*. „Család-tükör” Konferencia. SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet, 35–36.; Peisser-Puli E. (2009): *Szociális szükségletek mérése Magyarország rurális kistérségeiben*. Tér és Társadalom, 1, 79–99.; Szörényiné Kukorelli I. (2005): *A fenntartható fejlődés stratégiai elemei a rurális térségekben*. Tér és Társadalom, 3–4, 111–137.; Tóth B. – Csányi V. (2017): *Hiedelmeink. Az emberi gondolatok építőkövei*. Libri Kiadó, Budapest, 22.

Bogoly József Ágoston kultúra- és stíluskommunikáció-kutató, irodalomtörténész a stíluskommunikáció értékláncával foglalkozik *A stíluskommunikáció értéklánca. Alkalmazott irodalom- és kultúratudomány/stílus-kommunikáció. Tanulmányok és esszék* című, 2020-ban megjelent könyvében.